

Dansk Center for Herregårdsforskning og Gammel Estrup – Herregårdsmuseet var i september 2009 værter for årets store nordiske herregårdsforskningskonference Nordisk Slots- og Herregårdssymposium. Foto: Gammel Estrup.

Dansk Center for Herregårdsforskning i 2009

Affaglig sekretær Signe Steen Boeskov

Det var festlige og spændende dage på Dansk Center for Herregårdsforskning og Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, da de to institutioner i midten af september 2009 kunne byde velkommen til årets udgave af Nordisk Slots- og Herregårdssymposium med temaet De nordiske herregårde i fortid, nutid og fremtid. Til slutningen var stor, og seminaret samlede deltagere fra alle de nordiske lande. Mange spændende oplæg, diskussioner og en engageret stemning prægede de smukke septembere dage, der kom til at danne ramme for arrangementet.

2009 blev i det hele taget et spændende år for centeret, hvor flere nye interessante, nationale og internationale samarbejder blev indledt, og hvor centerets forskere fik mulighed for både at udvikle deres projekter med nye temaer og spændende resultater til følge, og for i rigt mål at formidle disse resultater gennem foredrag, interview og udgivelser.

Forskning

Herregården Nørre Vosborg og dens avlsgård kom i 2009 til at danne fokus for ph.d-stipendiat og arkitekt MAA Sonja Marie Overgaards forskningsprojekt

„Herregårdenes drifts- og avlsbygninger. Fremtidens udviklingsbetingede om- og tilbygninger versus arkitektoniske kulturarvsværdier“. Projektets formål er at belyse den vanskelige balance mellem på den ene side at fremtidssikre og nyanvende herregårdsanlæggenes avlsbygninger gennem nye funktioner og anvendelser, og på den anden side at udpege og sikre de unikke og bevaringsværdige træk, som den enkelte bygning rummer. Konverteringen af den nordlige avlslænge på vestjyske Nørre Vosborg, der er foregået som et led i en gennemgribende restaurering og nyanvendelse af hele herregårdsanlægget, er en af Sonja Marie Overgaards hovedcases, og hun har i løbet af 2009 kortlagt ændringerne på avlslængen og analyseret disse ændringer i forhold til de kulturarvsværdier, som bygningen repræsenterer. Sonja Marie Overgaard var desuden i foråret på et fem uger langt forskningsophold ved Göteborg Universitet på Institut for Kulturvård, hvor hun studerede svensk bevaringsteknik i teori og praksis, og præsenterede sit eget arbejde. Sonja Marie Overgaard var fra juni måned på barselorlov.

Ph.d.-stipendiat og cand.mag. i etnologi Signe Steen Boeskov arbejdede i årets løb videre med sin

Fra herregården Nørre Vosborgs avlsgård, 1956. Nørre Vosborgs avlsgård har de seneste år gennemgået en gennemgribende renovering, og danner i dag rammerne om hotelophold, konference, udstillinger og kulturarrangementer". Foto: Poul Pedersen, 1956.

ph.d.-afhandling "Herregårdsherskab. Distinktioner og iscenesættelser i danske herregårdsmiljøer, 1850-1920". Projektet beskæftiger sig med måden at være herskab på i de danske herregårdsmiljøer i en brydnings- og blomstringstid, hvor både de praktiske og de kulturelle rammer for herregårdslivet ændrede sig. I 2009 har Signe Steen Boeskov bl.a. arbejdet med herregårdens højtider og højtideligheder som bekræftelse af herregårdens verdensorden – herunder f.eks. de

store høstfester, selskabelighed i stor og lille skala og herregårdsmiljøernes gigantiske begravelsesarrangementer. Også periodens store kongebesøg har været i fokus i Signe Steen Boeskovs arbejde i 2009. Her er bl.a. belyst kongebesøgenes og de personlige kongelige forbindelsers store betydning for herregårdsherskabernes status, og det er beskrevet, hvordan alt stod på den anden ende, når de kongelige besøgte herregården. Særligt afhandlingens ene hovedcase,

Gram Slot tilbyder i dag en bred vifte af oplevelser til sine gæster. Overnatning, jagt og fiskeri, møder og konferencer i de historiske rammer, servering fra slotskøkkenet samt omvisninger, undervisningstilbud og aktiviteter både i herregårdens bygninger og i det økologiske landbrug hører blandt tilbuddene". Foto: Sonja Marie Overgaard, 2010.

den fynske herregård Hvedholm, som i perioden var beboet af den hovedrige adelsslægt Bille-Brahe-Selby, har været i fokus i 2009. Signe Steen Boeskov var på barselorlov indtil midten af august 2009.

Også i forhold til forskningsprojektet "Herregårdene og oplevelsessamfundet – nyt liv i gamle bygninger" som ph.d.-stipendiat og cand.mag. i historie Mikael Frausing står for, har der tegnet sig nye spændende temaer. Projektet, der er støttet af Inge og Asker Lar-

sens Fond, belyser den efterhånden udbredte kombination af herregård og oplevelsesøkonomi i dag, og de muligheder og udfordringer, der er knyttet til at vælge en oplevelsesstrategi som herregårdens (delvise) forretningsgrundlag. Det er særligt Gram Slot i Sønderjylland, der har været i fokus i 2009. Her har Mikael Frausing belyst denne herregårds mangefacetterede forretningsstrategi og de mange aktiviteter, der i disse år iværksættes fra stedet i et oplevelsesøkonomisk

perspektiv. Han har også beskrevet, hvordan mange forskellige fortællinger om herregården bringes i spil i tilknytning til de forskellige aktiviteter og aktører. Derudover har Mikael Frausing i løbet af året behandlet den historiske udvikling inden for herregårdsturisme og brugen af herregården som oplevelse, og denne viden kommer til at kunne danne en spændende baggrund for hans analyse af nutidens oplevelser på danske herregårde. Mikael Frausing har derudover været vært for et nedenfor beskrevet seminar om de danske herregårde og oplevelsesøkonomien på herregården Højriis den 11. juni 2009.

Både Sonja Marie Overgaard, Signe Steen Boeskov og Mikael Frausing har på månedlig basis deltaget i forskningsseminarer arrangeret af centerets næstformand, lektor, dr. phil. Carsten Porskrog Rasmussen. Udover de til centret knyttede stipendiater deltager også andre forskerstuderende på ph.d.-niveau, samt forskere med relation til forskningsfeltet. Seminarerne fungerer som et fagligt sparringsforum, hvor forskningsområdet overordnede spørgsmål kan diskuteres, men hvor også de deltagendes resultater kan debatteres og udvikles.

Et spændende samarbejde på tværs af nationale grænser er etableret i 2009 gennem Dansk Center for Herregårdsforskning deltagelse i det treårige tværnationale EU-finansierede Interreg-projekt Væsterhavets Kulturarv. Udover Dansk Center for Herregårdsforskning deltager også, som omtalt i museets årsberetning, Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, Aarhus Universitet, Göteborg Stadsmuseum, Göte-

borgs Universitet, Larvik Museum og Oslo Universitet i projektet. Projektets grundlæggende idé er at betragte udvekslingen mellem landområderne omkring Kattegat og Skagerak og at belyse de mange kulturelle træk, der kan forstås som et resultat af kontakten rundt om dette indhav både i et historisk og et nutidigt perspektiv. Projektet udspringer af den fælles grundtanke at fremme hverdagsinteraktionen mellem landenes beboere gennem en viden om den fælles kulturarv og fokuserer på fire aktivitetsområder, der vil foregå parallelt, nemlig: en vandrestilling, udviklingen af undervisningsmateriale på folkeskole- og gymnasieniveau, webbaserede universitetsundervisningsforløb samt en række faglige seminarer.

Centeret har i 2009 også været engageret i Real-danias herregårdssatsning Fremtidens Herregård, der har haft som formål at styrke herregårdenes specielle kulturarv i fremtiden, og som gennem støtte til udvalgte projekter ønsker at fundere kulturarvsværdiernes rolle i herregårdenes forretningsmodeller. Bestyrelsesformand Britta Andersen sidder i projektets styregruppe, og center har behandlet henvendelser fra herregårdsejere og andre med interesse i projektet. Dertil har centeret og Britta Andersen indgået i udviklingen af en hvidbog, der i 2009 blev udgivet i forbindelse med satsningen

Ved udgangen af året 2009 kunne Dansk Center for Herregårdsforskning også se frem til et nyt spændende samarbejde til udførelse i løbet af 2010-11. Her blev nemlig truffet aftale med herregårdsejerne Minna og Niels Due Jensen fra herregården Ormstrup om

udarbejdelsen af en undersøgelse af denne herregårds historie. På baggrund af denne forundersøgelse forventes det, at samarbejdet fortsætter med henblik på en efterfølgende manuskriptudarbejdelse og bogudgivelse. Projektet finansieres af Minna og Niels Due Jensen og udføres af cand.mag. i historie og filosofi Espen Kierkegaard Espensen.

Formidling

En af årets store og interessante begivenheder blev for Dansk Center for Herregårdsforskning og en stor gruppe af nordiske herregårdsforskere og herregårdsentusiaster som nævnt konferencen De nordiske herregårde i fortid, nutid og fremtid - Nordisk Slots- og Herregårds-symposium, som løb af stablen den 17.-20. september 2009 på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet. Symposiumet tog form af to dages oplæg og foredrag under de fire deltemaer: Herregårdshaver, Bygningerne i herregårdenes kulturmiljøer, Herregårdsarkitektur og Adelen selvopfattelse og iscenesættelse. Temaerne blev behandlet både historisk og nutidigt og satte derigennem de mange nye tiltag rundt på herregårdene ind i en historisk kontekst ved at kvalificere de valg, der indgår i enhver bevarings- og fornyelsesproces. Hensigten med årets tema var at rokke ved den typiske, men entydige, opfattelse af herregårdene som hovedbygninger, og i stedet rette blikket mod herregårdenes samlede bygningsmasse, kulturlandskaber og funktion som ramme om interaktionen mellem herregårdens forskellige brugergruppers hverdagsinteraktion. Helheden i herregårdsanlægget

var omdrejningspunktet – hvad enten det konkret drejede sig om hovedbygning, avlsgård eller haveanlæg. Symposiumet tiltrak et overvældende antal deltagere fra de nordiske lande – i alt 81 personer deltog fra Danmark, Sverige, Norge og Finland som repræsentanter for både museer, universiteter, myndigheder, arkiver, arkitektfirmaer samt godsejere og andre med interesse for feltet. Symposiumet gav derved en spændende indsigt i den nyeste forskning i vore nabolande, ligesom det gav deltagerne en oplagt mulighed for at udvide deres nordiske netværk. Programmet for symposiet var tilrettelagt, så der undervejs var mulighed for en mere uformel udveksling af viden og erfaringer mellem deltagerne, bl.a. ved aftenarrangementerne. Symposiumet endte med en spændende ekskursionsdag med besøg på fire af Østjyllands smukke og interessante herregårde, nemlig Stenalt, Clausholm, Bidstrup og Frijsenborg, der hver især kunne fremvise forskellige strategier og ideer i forhold til bevaringen og udviklingen af netop det hele herregårdsanlæg.

Ph.d.-stipendiat Mikael Frausing var som allerede omtalt arrangør af et seminar om herregårde og oplevelsesøkonomi på Højriis Slot, der fandt sted d. 11. juni. På seminaret, hvor der var 40 deltagere, blev de nyeste problemstillinger vedrørende brugen af oplevelsesøkonomi på herregårde diskuteret. Seminaret indeholdt fire indlæg. Mikael Frausing lagde selv ud med et oplæg, hvis udgangspunkt var en opfattelse af herregården som et 'oplevelsessted' med tre poler: økonomi, oplevelse og kulturarv. Godsejer Vi-beke Schwerin fra Højriis Slot gav en introduktion

Kreaturforsikringsselskabet Kustos blev oprettet i 1881 med det formål at forsikre de større gårdes besætninger og fungerede som et aktivt selskab frem til 1999.

til oplevelsesøkonomien på Højriis, der tager form af 'mordmysteriet' – en fiktiv mordgåde anno 1929, som de besøgende inviteres til at opklare. Med ca. 15.000 gæster om året bidrager indtægterne fra turismen, ikke mindst de mange turister fra "mordmysterierne", med cirka en fjerdedel af gårdens samlede økonomi – de

øvrige indtægter kommer fra landbrug, udlejning af ejendomme og skovdrift. Dermed er indtægterne fra turismen med til at sikre den løbende vedligeholdelse af herregårdens bygninger. Plankonsulent Søren Klint-Kistorp fra Haderslev Kommune holdt oplæg om kommunens samarbejde med Gram Slot. Ved kommunesammenlægningen besluttede Haderslev Byråd at gøre kulturarven til et bærende element i kommunens arbejde med at understøtte sammenhængskraften i den nye storkommune. Et resultat heraf var et formaliseret samarbejde mellem herregården og kommunen, der bl.a. betød, at kommunens skoleklasser fik adgang til nyudviklede undervisningstilbud på Gram Slot. Historiker Carsten Porskrog Rasmussen sluttede dagen med et foredrag om tidligere tiders forandringer på herregårdene i Danmark og nutidens forandringer set i et historisk perspektiv. Den afsluttende debat viste stor diskussionslyst blandt deltagerne og understregede den store interesse for udviklingen af herregårdenes muligheder på det oplevelsesøkonomiske område.

I 2009 kunne centeret præsentere historikeren Janni Skovvangs bog Kreaturforsikringen KUSTOS 1881-1999. Bogen fortæller historien om oprettelsen og udviklingen af kreaturforsikringsforeningen KUSTOS, der fra 1881 endelig gjorde det muligt for de store landbrug at forsikre deres værdifulde besætninger. Bogen følger KUSTOS gennem de 118 år, foreningen eksisterede, og fortæller hermed også den interessante historie om de mange ændringer, som landbruget og samfundet oplevede i det 20. århundrede. Publikationen er udgivet med støtte fra Foreningen Kustos

af 1881. Centerets forsknings- og arbejdsresultater er desuden mangfoldiggjort i sidste års udgave af Herregårdshistorie gennem centerets bestyrelsesformand Britta Andersens artikelbidrag, og ph.d.-stipendiat Sonja Marie Overgaard udviklede et konferencepaper kaldet Æstetik eller kulturarv til restaureringsseminaret Æstetik versus Kulturhistorie på Arkitektskolen Aarhus januar 2009. Udover de faglige miljøer har en bredere offentlighed også interesseret sig for centerets resultater, og centerets forskere har derfor ved flere lejligheder givet interview til aviser og radio.

Ved udgangen af år 2009 har Dansk Center for Herregårdsforskning desuden planlagt og igangsat udgivelsen af to nye bøger, der udkommer i 2010. Det drejer sig først og fremmest om bogen Nybyggt af gammel Art. Nygotisk herregårdsarkitektur i Danmark 1830-1900” af Anne Grethe Sværke, der udgives af centeret i samarbejde med forlaget Skippershoved. Bogen er en nyredigeret udgave af Anne Grethe Sværkes ph.d.-afhandling, der er udarbejdet på Dansk Center for Herregårdsforskning. Arbejdet med antologien ”Det pryder vel en Ædelmand. Festskrift til Carsten Porskrog Rasmussen i anledning af hans 50-års fødselsdag“ blev også sat i gang ved udgangen af året. Bogen samler en lang række forskningsartikler på herregårdsforskningsfeltet med stor bredde i både periode og emne.

Også i 2009 har forskere tilknyttet Dansk Center for Herregårdsforskning holdt foredrag og oplæg og derigennem formidlet deres resultater. Således har Carsten Porskrog Rasmussen holdt foredraget Historiske forandringer på herregården på det allerede

omtalte seminar om herregårde og oplevelsesøkonomi på Højriis i juni 2009, hvor Mikael Frausing ved samme lejlighed afholdt det allerede nævnte foredrag ”Den ægte herregård. Historien og oplevelsesøkonomien“. Dertil kommer, at ph.d.-stipendiat, arkitekt MAA Sonja Marie Overgaard har holdt en række foredrag: ”Manor Farm Buildings: altering and extending manor buildings for the future – versus preserving them as part of the architectural cultural heritage“ på Danmarks Designskole i januar 2009, ”Konvertering af avlsbygninger på herregårde“ på Højbygård i april 2009 samt ”Herregårdenes avlsbygninger – fremtidens om- og tilbygninger – versus arkitektoniske kulturarvsværdier“ på førnævnte Nordisk Slots- og Herregårdssymposium på Gammel Estrup – Herregårdsmuseet i september 2009.

Personale

Bestyrelsen for Dansk Center for Herregårdsforskning fortsatte uændret i 2009 og består derfor fortsat af bestyrelsesformand, cand. mag. Britta Andersen, Gammel Estrup – Herregårdsmuseet, næstformand, lektor, dr. phil. Carsten Porskrog Rasmussen, Aarhus Universitet, seniorforsker, ph.d. Mikkel Venborg Pedersen, Nationalmuseet samt professor, arkitekt Geert Bech-Nielsen, Arkitektskolen Aarhus. Sekretariatsmedarbejder Pernille Roholt fratrådte i oktober 2009 stillingen som faglig sekretær, og i hendes sted ansattes cand.mag. Jesper Munk Andersen.

Tak til:

15. Juni Fonden

A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

Arbejdsmarkedets Feriefond

Augustinus Fonden

C.A.C. Fonden

Den Ingwersenske Fond

Djurslands Bank

Fabrikant Albert Nielsens og Hustru Anna Nielsens Fond

Friluftsrådet

Hans Ulrik Jensen A/S

Inge og Asker Larsens Fond

Johanne og Ejnar Flach-Bundegaards Fond

Jyllands-Posten A/S
Kulturministeriet
Kulturarvstyrelsen
Margot og Thorvald Dreyers Fond
Margrethe og Johs. F. la Cours Fond
Norddjurs Kommune
Nordisk Kulturfond
Realdania
Skibsreder Carsten Brebøls Almennyttige Fond
Stiftelsen Clara Lachmanns Fond
Tuborgfondet
Århus Kommune

Gammel Estrup ved vintertid. Foto: Gammel Estrup.

